

**BO‘LAJAK HAMSHIRALARNI O‘QITISHDA SHAXSGA YO‘NALTIRILGAN TA‘LIM
TEKNOLOGIYASINING SAMARADORLIGI****Haydarova Buzulayho***Farg‘ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti*
e-mail:buzulayho.haydarova.73@mail.ru

Annotatsiya. Oxirgi yillarda yuzaga kelgan globallashuv jarayonlari ta‘lim sohasiga ham jadal sur‘atlar bilan kirib kelmoqda, axborot ma‘lumotlarining ko‘pligi, innovatsion texnologiyalarning o‘z navbatida ta‘lim mazmunida o‘zgarishlar kiritilishini taqozo qilmoqda. Mazkur maqolada tibbiyot yo‘nalishida ta‘lim olayotgan, jumladan oliy ma‘lumotli hamshiralar yo‘nalishi, talabalarni o‘qitishda shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim mexiyati va imkoniyatlari ochib berilgan. Jumladan, shaxsga yo‘naltirilgan ta‘limni tibbiyot kadrlarni tayyorlash uchun qo‘llash imkoniyatlari hamda ijobiy ta‘monlari ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: *kadrlarni tayyorlash, ta‘lim, shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim.*

**ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ ТЕХНОЛОГИИ
ОБУЧЕНИЯ ПРИ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ МЕДИЦИНСКИХ СЕСТЕР****Хайдарова Бузулайхо***Ферганский медицинский институт общественного здоровья*
e-mail:buzulayho.haydarova.73@mail.ru

Аннотация. Процессы глобализации, произошедшие в последние годы, стремительно входят в сферу образования, обилие информационных и инновационных технологий, в свою очередь, требуют изменений в содержании образования. В данной статье раскрываются сущность и возможности персонализированного обучения в обучении студентов медицинских специальностей, в том числе медицинских сестер высшего образования. В частности, раскрыты возможности и положительные стороны использования лично-ориентированного образования для подготовки медицинских кадров.

Ключевые слова: *подготовка кадров, образование, лично-ориентированное образование.*

Kirish. Jahon ta‘lim muassasalarida shaxsga yo‘naltirilgan kreativ ta‘lim texnologiyalari o‘quv jarayoniga tatbiq etilgan. Janubiy Koreyada o‘tkazilgan Xalqaro ta‘lim forumida 2030 yilgacha qabul qilingan dasturi «Incheon declaration»²⁴da «ta‘lim sifatini baholash jarayoni va vositalarini takomillashtirish, erishilgan natijalarni

²⁴ Incheon declaration // Education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all (Word Education Forum, 19-22 may 2015. Incheon, Republic of Korea). – 48 p.

aniqlash imkonini beruvchi mexanizmlarni amaliyotga joriy etish» deb e'tirof etilgan. Shuningdek, fan yutuqlarini o'quv jarayoniga singdirib borish, yirik loyihalarni ta'lim va ilmiy-tadqiqot muassasalarida amalga oshirish bo'yicha tizimli ishlar amalga oshirilmoqda.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'limning dolzarbligini fan, madaniyat va ma'rifat masalalari bo'yicha BMT tarkibidagi nufuzli bo'lim - YUNESKO tomonidan ham tan olingan va bu tashkilot komissiyasi tomonidan ishlab chiqilgan «XXI asr ta'lim konsepsiyasi»ning asosida ham shaxsga yo'naltirilgan ta'lim prinsiplari bayon etilgan.

Mavzuning dolzarbligi. Dunyoning xalqaro ilmiy markazlarida jahon andozalariga mos kompetentli mutaxassislar tayyorlash bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borilib, mazkur tadqiqotlar asosida ta'lim jarayonida shaxsga yo'naltirilgan yondashuvdan foydalanish imkoniyatlari ta'lim sifati va samaradorligining oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bunda oliy ta'lim muassasalari talabalarining kasbiy kompetentligini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim asosida shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirish yuzasidan amalga oshirilayotgan ilmiy izlanishlar natijasida hamshiralik ishi fanini o'qitishda yangi pedagogik texnologiyalar asosida chuqur bilim berish va o'rgatish, talabalar ilmiy dunyoqarashini kengaytirish hamda hamshiralik ishi mutaxassislarini muammoli vaziyatlarda mustaqil fikrlovchi, ijodiy faoliyat yurita oladigan, ijodkor mutaxassislarni kreativlik asosida tayyorlashning ahamiyati dolzarb hisoblanadi. Bu esa shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalaridan o'quv jarayonida samarali foydalanish zarurligini taqozo etadi. Mamlakatimizda ta'lim tizimini isloh qilishning asosiy yo'nalishlaridan biri bu xorijiy tajribalar asosida yuqori samarali pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish hamda innovatsion jarayonlarni qo'llab-quvvatlash orqali ta'lim va kadrlar tayyorlash sifatini yuqori darajaga ko'tarishdir. Oliy tibbiy ta'lim jarayoniga kredit modul tizimini joriy etishning asosiy talablaridan biri talaba (shaxs)ga yo'naltirilgan ta'limni tashkil etishdir. Bu ta'lim tizimi talabalarda mustaqil fikrlash, o'z bilimini boshqalar bilan ulashish, o'zi uchun qaror qabul qila olish salohiyatlarini shakllantirishga yo'naltiriladi.

Respublikada ishlab chiqilgan oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida oliy ta'limni tizimli isloh qilishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash, zamonaviy bilim va yuksak ma'naviy – axloqiy fazilatlariga ega, mustaqil fikrlaydigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash jara'eni sifat jihatidan yangi bosqichlarga ko'tarish, oliy ta'limni modernizatsiya qilish, ilg'or ta'lim texnologiyalariga asoslangan holda ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish maqsadida “Xalqaro tajribalardan kelib chiqib, oliy ta'limning ilg'or standartlarini joriy etish, jumladan o'quv dasturlarida nazariy bilim olishga yo'naltirilgan ta'limdan amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga qaratilgan ta'lim tizimiga bosqichma–bosqich o'tish”²⁵ kabi vazifalar belgilangan. Ushbu vazifalar echimi tibbiy ta'lim muassasalarida shaxsga yo'naltirilgan

²⁵.O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktyabrdagi PF-5847-son Farmoni.

ta'limning o'ziga xos xususiyatlari borasida talabalarning kasbiy kompetentligini shakllantirish metodikasini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Hozirgi kunga qadar shaxsga yo'naltirilgan ta'lim muammosi sifatida ham mahalliy, ham xorijiy olimlar keng tadqiq etilgan bo'lsa-da, uni aynan tibbiy ta'limda qo'llash, o'zlashtirish va o'qitishning pedagogik shartlari, texnologiyalarini takomillashtirish xususiyatlarni hisobga olgan holda tadqiq etish e'tibordan chetda qolmoqda. Aynan tibbiy ta'limda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim metodik-didaktik asos va texnologiyalarini tadqiq etish, uni takomillashtirish zarurati mavzuni dolzarbligini belgilab berdi.

Tahlillar va natijalar. Zamonaviy sharoitda talabalarning o'qitish sifatini oshirish maqsadida innovatsion ta'lim shakllaridan foydalanish katta ahamiyat kasb etmoqda.

Shunday ta'limlardan biri bo'lgan shaxsga yo'naltirilgan ta'lim talabaning iqtidorini ochib berishda muhim ahamiyatga kasb etmoqda. An'anaviy pedagogik texnologiyalardan farqli ravishda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyasining markazida har-xil vaziyatlarda qarorlarni mustaqil, nostandart fikrlash fazilatlariga ega talaba shaxsi turadi.

Talabalarda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim orqali hamshiralik ishi fanining o'qitishning metodik ta'minotini takomillashtirish yuzasidan tajriba-sinov ishlari uchun asoslovchi, shakllantiruvchi va ta'kidlovchi bosqichlari belgilandi.

Bunda asosan multimediali elektron darslik (multimediali elektron kitob, darajali topshiriqlar to'plami, ko'p variantli avtomatlashtirilgan test, analitik-modellashtirish, konstruktiv-shakllantiruvchi intellektual kompyuter o'yinlari, videodars, korreksion-dagnostik, virtual detal modellari, glossariy)dan foydalanilib, anketa-so'rovnoma avtomatlashtirilgan darajalangan ko'p variantli testlar asosida baholandi.

Tajriba-sinov dasturini tuzishdan ko'zda tutilgan asosiy maqsad-tadqiqot konsepsiyasi, obykti, predmeti, vazifalari va ilgari surilgan ilmiy farazlardan kelib chiqqan holda tajriba-sinov ishlari samaradorligini oshirishning amaliy jihatlarini aniqlash va puxta o'rganish orqali eng maqbul shakl, metod va vositalarini belgilashdan iborat.

Shuni ta'kidlash kerakki, tajriba-sinov ishlari ilmiy-pedagogik tadqiqotning ajralmas qismi bo'lib, izlanishlar natijalarining haqqoniyligi, amaliy ahamiyati hamda tatbiqiylikni tasdiqlashning bosh mezonini hisoblanadi. Shunga ko'ra, *tajriba-sinov ishimizning maqsadi* olingan natijalarga ko'ra ta'lim va tarbiya jarayonining aniq muammolari echimiga oid pedagogik va metodik tavsiyalar, pedagogik innovatsiyalar, ta'lim sifatini oshirishga oid ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish hamda Hamshiralik ishi fanini o'qitishda talabalarning o'quv bilish faoliyatini takomillashtirish samaradorligini tekshirishdir.

Olib borilgan ilmiy-tadqiqot ishi bo'yicha o'tkazilgan pedagogik tajriba-sinov ishlarining talabalar bilim darajasini tajriba avvalida va tajriba yakunida aniqlash

hamda solishtirish, tahlil qilish bosqichi professor–o‘qituvchilar va muallif tomonidan muntazam ravishda amalga oshirildi.

O‘tkazilgan tajriba ishlarida xamshiralik ishi faninio‘qitish jarayonining samaradorligini oshirishni baholash bir qator olimlarning matematik-statistik ma’lumotlarni qayta ishlab chiqishga oid usullaridan foydalanish orqali o‘rganib chiqildi va tajriba-sinov natijalariga tadbiiq qilindi.

Hamshiralik ishi fani bo‘yicha tajriba-sinov ishlari yaxlitlik, obyektivlik, samaradorlik, ilmiylik, talaba shaxsiga insonparvar yondashuv, o‘quv-ilmiy axborotlarning zarurati va etarli bo‘lishi, ilmiy-metodik maslahatning ko‘p tomonlamaligi, pedagogik tajriba-sinov ishlarini tizimli tashkil etish va baholash metodik mezonlar asosida amalga oshirildi.

O‘tkazilgan tajriba ishlarida o‘qitish jarayonining samaradorligini oshirishni baholash bir qator olimlarning matematik-statistik ma’lumotlarni qayta ishlab chiqishga oid usullaridan foydalanish orqali o‘rganib chiqildi va tajriba-sinov natijalariga tadbiiq qilindi.

Yuqorida ta’kidlanganidek, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim orqali Hamshiralik ishi fanining o‘qitishning metodik ta’minotini takomillashtirish bo‘yicha tajriba- sinov ishlari o‘tkazildi. Tajriba avvalidagi va tajriba yakunidagi statistik ko‘rsatkichlarini hisoblash, ularning statistik tahlilini o‘tkazishda matematik statistika usullaridan foydalanildi.

T/r	Mezon ko‘rsatkichlari	Tajriba avvalida (131 talaba)			Tajriba yakunida (131 talaba)		
		yuqori	o‘rtacha	past	yuqori	o‘rtacha	past
1.	Hamshiralik ishi sohasidagi bilimlarga egalik salohiyati	25	61	45	47	68	16
2.	Resurslar bilan ishlash o‘quv bilish faoliyati rivojlanganligi	23	60	48	43	70	18
3.	Hamshiralik ishi uskunalar bilan ishlash o‘quv bilish faoliyati rivojlanganligi	24	57	50	46	67	18
4.	O‘z-o‘zini rivojlantirish o‘quv bilish faoliyati rivojlanganligi	25	58	48	44	71	16
	O‘ r t a c h a s i :	24	59	48	45	69	17

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim orqali Hamshiralik ishi fanining o‘qitishning metodik ta’minotini takomillashtirish darajasini aniqlashga qaratilgan tajriba avvalgi va tajriba yakunidagi statistik ma’lumotlarda farqlar sezilarli ekanligini ko‘rish mumkin.

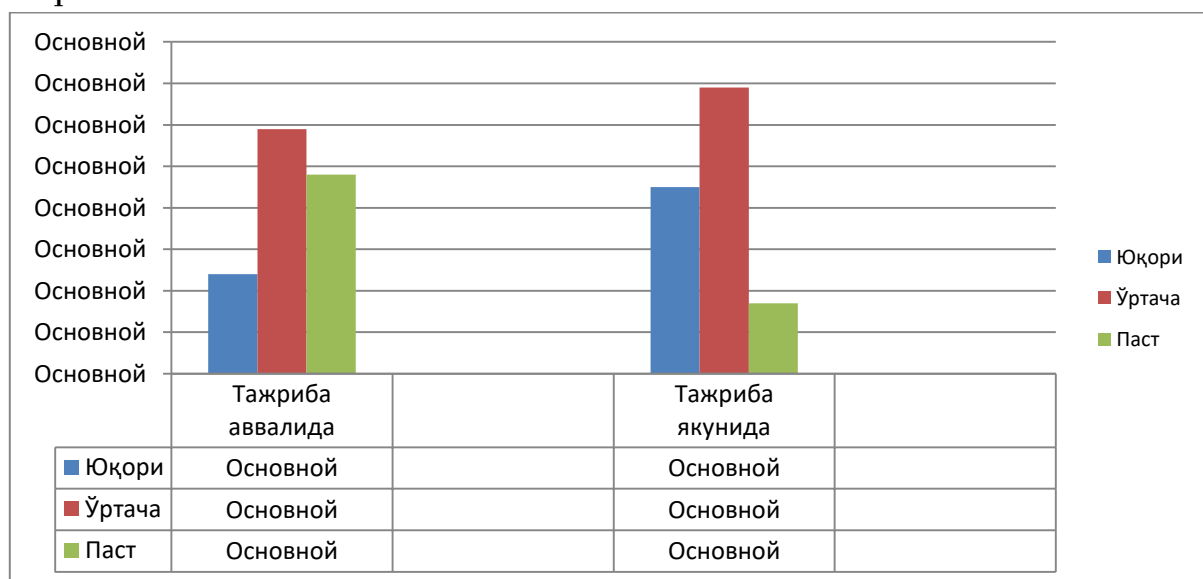
Shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim orqali Hamshiralik ishi fanining o‘qitishning metodik ta‘minotini takomillashtirish darajasini aniqlashga qaratilgan tajribadan avvalgi va tajriba so‘ngidagi ma‘lumotlarning qiyosiy tahlili.

Guruhlar	O‘quvchilar soni	O‘zlashtirish natijalari		
		yuqori	o‘rtacha	past
Tajribadan avvalgi	131	24	59	48
		18	45	37
Tajriba yakunida	131	45	69	17
		34	53	13

Tajriba-sinov natijalari tahliliga ko‘ra, tadqiqot jarayoniga jalb etilgan talabalar bo‘yicha tajribadan keyingi olingan statistik ko‘rsatkichlar tajribagacha bo‘lgan holatga nisbatan bilim, ko‘nikma va malakalar shakllanganligi aniqlandi. Bu holatni obyektiv baholash uchun statistik tahlil amalga oshiriladi, aniqlashtirilgan xulosagina tajriba-sinov ishlarining ilmiy, pedagogik, texnologik va metodik jihatdan to‘g‘ri, samarali olib borilganini tasdiqlaydi.

Tajriba-sinov davrida ham statistik tahlilni amalga oshirish uchun Styudent va Pirson metodlari tanlandi. Mazkur metod ikki guruhda qayd etilgan ko‘rsatkichlarni aniqlash va ob‘ektiv baholash imkonini beradi. Matematik-statistik metodning mohiyatiga ko‘ra dastlabki bosqichdagi kabi tadqiqotgacha va tadqiqotdan keyingi qayd etilgan tanlanmalar sifatida belgilanib “yuqori”, “o‘rtacha” va “past” darajalari bo‘yicha variatsion qatorlarni hosil qilish lozim bo‘ladi.

Yuqoridagi jadval ma‘lumotlarini taqqoslash maqsadida quyidagi diagrammani hosil qilamiz.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim orqali Hamshiralik ishi fanining o‘qitishning metodik ta‘minotini takomillashtirish bo‘yicha diagramma.

Diagrammadan ko‘rinib turibdiki, tajriba guruhidagi yuqori va o‘rta ko‘rsatkichlar nazorat guruhi ko‘rsatkichlaridan yuqori ekan. Yuqoridagi natijalarga

asoslangan holda matematik statistik tahlil qilinib, tajriba yakunidagi holat uchun oʻrta qiymatlar, tanlanma dispersiya, variatsiya koʻrsatkichlari, Styudentning tanlanma mezoni, styudent mezoni asosida erkinlik darajasi, Pirsonning muvofiqlik mezoni va ishonchli chetlanishlari topildi.

Shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlim orqali Hamshiralik ishi fanining oʻqitishning metodik taʼminotini takomillashtirish boʻyicha tajriba-sinov ishlarining statistik koʻrsatkichlari.

$\bar{X}$	$\bar{Y}$	S_x^2	S_y^2	C_x	C_y	$T_{x,y}$	K	$X_{n,m}^2$	Δ_x	Δ_y
1,81	2,21	0,5139	0,4259	3,47	2,57	5,0	260	21,96	0,12	0,11

Yuqoridagi natijalarga asoslanib tajriba-sinov ishlarining sifat koʻrsatkichlarini hisoblaymiz.

Bizga maʼlum $\bar{X}=1,81$; $\bar{Y}=2,21$; $\Delta_x=0,12$; $\Delta_y=0,11$ ga teng.

Bundan sifat koʻrsatkichlari:

$$K_{yoc} = \frac{(\bar{Y} - \Delta_y)}{(\bar{X} + \Delta_x)} = \frac{2,21 - 0,11}{1,81 + 0,12} = \frac{2,10}{1,93} \approx 1,09 > 1;$$

$$K_{oob} = (\bar{Y} - \Delta_y) - (\bar{X} - \Delta_x) = (2,21 - 0,11) - (1,81 - 0,12) = 2,10 - 1,69 = 0,41 > 0;$$

Matematik statistik tahlillardan maʼlumki, tajriba guruhidagi oʻzlashtirish koʻrsatkichi nazorat guruhidagi oʻzlashtirishdan yuqori (13,4%ga) ekan. Yuqoridagi statistik tahlil shuni koʻrsatadiki, tadqiqot natijalari boʻyicha oʻtkazilgan va dissertatsiyada keltirilgan statistik tahlillar tajriba-sinov ishlari samarador ekanligini va bizning koʻzlagan maqsadimiz tasdiqlanganini koʻrsatadi.

Xulosa. Olib borilgan izlanishlarga asosan quyidagi xulosaga keldik. Shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlim talaba shaxsidagi mustaqillik, tashabbuskorlik, javobgarlikni his etish, tanqidiy fikrlash kabi sifatlarini tarbiyalaydi. Bu esa oʻz navbatida taʼlim sifati va samaradorligini oshiradi.

АДАБИЁТЛАР:

1. Диканская Н.Н. Отсечочная деятельность как основа управления качеством образования // Стандарт и Мониторинг в образовании. 2003. – № 3. – С. 38–42.
2. Монтессори М. Помоги мне это сделать самому. / Сост. М.В.Богуславский, Г.Б.Корнетов. – М.: ИД «Карапуз», 2000.
3. Монтессори М. Самовоспитание и самообучение в начальной школе. / Пер. с итал. Р.Ландсберг. – М.: «Работник просвещения», 1992. –С. 200.
4. Монтессори М. Развитие потенциальных возможностей человека. / Пер. с англ. Д.Смоляковой. // Бюллетен МАМА, 1993, №2,3,5.
5. Методические рекомендации по проектированию отсечочных средств для реализации многоуровневых образовательных программ ВПО при компетентностном

подходе / В.А. Богословский, Е.В. Караваева, Е.Н. Ковтун, О.П. Мелехова, С.Е. Родионова, В.А.Тарлыков, А.А. Шехонин. – М.: Изд-во МГУ, 2007. –148 с.

6. Бурханова Г.Т., Варга В. Шахсга йўналтирилган таълим. Ўқув-услугий мажмуа. – Т., 2014.

7. Делор Ж. Образование: сокрытое сокровище. – М.: УНЕСКО, 1996.

8. Михайловский М.Н. Особенности социально-психологических компетенций. Актуальные вопросы современной психологии и педагогики : Сборник докладов XIII-й Международной научной конференции (Липеск, 28 декабря 2012 г.).

9. Ахунова Г.Н., Голиш Л.В., Файзуллаева Д.М. Педагогик технологияларни лойихалаштириш ва режалаштириш. / Б.Ю.Ходиев тахрири остида. – Т.: «Иқтисодиёт», 2009.

10. Палсев М.А. Болонский протсесс и высшее медицинское образование в России // Вестник РАН. – Том 75. – № 2. – 2005. – с. 1067–1076.

11. Основы личностно-ориентированного образования. / И.С.Якиманская. – М.: «Бином. Лаборатория знаний», 2011.